

## ЛИЧНИ И ПОРОДИЧНИ ФОНДОВИ ХИСТОРИЈСКОГ АРХИВА САРАЈЕВО КАО ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ПРВИ СВЈЕТСКИ РАТ

203

**Апстракт:** Вриједност личних и породичних фондова огледа се у чињеници да су настали из свакодневног живота појединаца различитих звања, жеља и интересовања. Као такви садрже информације о животу обичних људи, због чега су значајни свјedoци времена у којем су настали. У раду ће бити представљени лични и породични фондови Хисторијског архива Сарајево као историјски извори за Први свјетски рат. По свом садржају, грађа ових фондова је разнолика те је од велике важности за свакодневницу живота, за политичку, економску, правну и културну историју овог периода.

**Кључне ријечи:** лични фонд, породични фонд, архивска грађа, историјски извори, Први свјетски рат, кореспонденција

Документи се стварају и сакупљају како у институцијама, тако и међу појединцима. У складу са садржајем докумената, фондови настали дјеловањем приватних лица дијеле се на личне и породичне.<sup>2</sup> Фонд личног поријекла је архивски фонд који се састоји од докумената појединца насталих током његовог живота и рада, као и докумената који се односе на његово стваралачко, научно или службено дјеловање. Породични фонд је архивски фонд који се састоји од документа насталих током живота више чланова једне породице који су имали значајно мјесто и улогу у друштву.

У стручној литератури веома мали број радова обрађује ову тему и они се углавном односе само на одређене личне или породичне фондове. Такође, у литератури се вриједност једног фонда цијени на основу његовог ствараоца. У складу с тим, предност се даје јавној архивској грађи и њеним ствараоцима и имаоцима. С обзиром да фондови који су предмет нашег интересовања нису настали радом јавних стваралаца него током живота појединца или породице, поред архивиста само озбиљни истраживачи знају да они садрже значајна документа.

Лични и породични фондови садрже информације о животу обичних људи које откривају њихов приватни и јавни живот и вријеме у које су utkани њихови животи. За историју као науку од велике су вриједности, јер су настали из свакодневног

<sup>1</sup> виши архивист, [sandrapijuk@gmail.com](mailto:sandrapijuk@gmail.com)

<sup>2</sup> У старијој стручној литератури за ову врсту грађе користили су се различити термини: заоставштина, приватни фонд, приватна збирка, лични фонд, лична збирка.

живота појединца или чланова једне породице који су били различитих звања, склоности и жеља. Грађа садржана у оквиру ових фондова може бити корисна и као допуна грађи насталој код јавних стваралаца. Усљед честих бурних времена у Босни и Херцеговини грађа је нестајала и уништавана. Када грађа јавних стваралаца није сачувана, вриједност ових фондова долази до изражаја, јер се у њима неријетко налазе и дијелови јавних исправа. Поред фондова насталих радом јавних стваралаца, коришћење грађе личних и породичних фондова изузетно је важно у циљу постизања научне истине.

На основу имена „лични и породични фондови“ међу истраживачима преовладава погрешно мишљење да лични и породични фондови садрже само лична документа. Међутим, поред тих докумената из којих се могу црпити подаци за писање нпр. биографија (документа о рођењу, крштењу, вјенчању, смрти, школовању, усавршавању), ови фондови могу садржати и фотографије, дневнике, приватну и службену кореспонденцију, различита документа о дјелатности појединца и чланова његове породице, као и различите рукописе у зависности чиме се стваралац фонда бавио, али и ријетке књиге, новинске чланке, новине и часописе које је сакупљао, а који понекад нису сачувани на другим мјестима. На основу докумената које садрже ови фондови, може се реконструисати и приватни и друштвени живот ствараоца фонда, односно породице. Такође, грађа ових фондова свједочи о политичким, привредним и културним приликама. По свом садржају разноврсни, они представљају веома важну групу историјских извора који су прворазредни свједоци времена у којем су настали. Заједно са документима јавних стваралаца дају потпунију представу о историјској прошлости.

Лични и породични фондови Хисторијског архива Сарајево не истичу се по квантитету, али је њихова разноврсна грађа веома значајна. Сарајево је у посматраном периоду био највећи град Босне и Херцеговине, привредно најразвијенији, са богатим друштвеним и културним дешавањима гдје су живјели пословни људи и трговци и гдје су стварали културни радници. Стога и не чуди чињеница да Хисторијски архив Сарајево посједује укупно 50<sup>3</sup> личних и породичних фондова, од чега су 39 лични, а 11 породични. Већина њих се односе на лица која су рођена, живјела и радила у Сарајеву, а мањи број на лица из других градова и мјеста. Укупна количина грађе износи 35,4 дужна метра, од чега 29,3 дужни метар чине лични, а 6,1 дужни метар породични фондови.

Назив личног фонда чини име и презиме његовог ствараоца, а породичног презиме породице. Тако су за сигнатуре узимана почетна слова презимена и имена ствараоца, односно почетно слово породице. Досије сваког од њих садржи податке о фонду: биографију ствараоца, записник о примопредаји из којег се види од кога и када је фонд преузет, количина грађе која је преузета, стање грађе, сачуваност грађе, количина, начин примопредаје. Из досијеа је видљиво да се најчешће радило о откупима. Поједини примопредајни записници садрже и прилог са сумарним пописом грађе. Граничне године личног фонда представљају година рођења и година смрти ствараоца фонда без обзира да ли садржана грађа обухвата све године унутар

<sup>3</sup> Vodič kroz fondove i zbirke Istorijskog arhiva Sarajevo, Sarajevo 2003.

граничних година. Граничне године код породичног фонда су година рођења најстаријег и година смрти најмлађег члана породице.

Већина ових фондова је прилично сређена и обрађена. Разврстана је тематски и, унутар теме, дјелимично хронолошки. За већи дио фондова постоје израђена информативна средства која представљају значајан прилог архивске дјелатности развоју историјске науке. Ниједан аналитички инвентар личних и породичних фондова Хисторијског архива Сарајево није објављен.

Из личних и породичних фондова Хисторијског архива Сарајево издавајемо оне који садрже обимну архивску грађу као примарни историјски извор за истраживања која се односе на Први свјетски рат. По квантитету и квалитету ове грађе издавају се лични фондови Андрић др Владо (Сигн. О-АВ-89), Бесаровић др Војислав (Сигн. О-БВ-66), Боровоје Јефтић (Сигн. О-ЈБ-50) и породични фонд Јефтановићи (Сигн. О-Ј-283).

Лични фонд Андрић др Влада<sup>4</sup> (1882-1932), адвоката и члана Босанско-херцеговачког сабора и сенатора из Сарајева садржи укупно три архивске кутије. Фонд је тематски сређен и има израђен аналитички инвентар. Грађа је откупљена од књижарског предузећа „Свјетлост“ 1960. године. Др Андрић Владо заступао је оптужене у тзв. велеиздајничком процесу<sup>5</sup> против Васиља Грђића и другова<sup>6</sup> (1915-1916). Овај фонд садржи документацију и биљешке о његовој одбрани Васиља Грђића и другова, стенографске записнике главних расправа против Грђића и другова ради злочина велеиздаје (од 10. до 14. марта 1916. године), оптужбу Народне одбране за велеиздајнички рад приликом анексије Босне и Херцеговине и смрти аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда, документацију са процеса против Дамјана Ђурића и другова 1916. године, а чију одбрану је заступао адвокат Данило Димовић, као и документацију и биљешке о одбрани српског просвјетног и културног друштва „Просвјета“ 1916. године.

<sup>4</sup> Андрић др Владо рођен је у Требињу 1882. године. Школовање у гимназији започео је у Мостару, а завршио у Сарајеву. У Прагу је завршио право гдје је положио и докторат. Након студија бавио се адвокатуром. Године 1912. изабран је у Босански сабор. Као један од политичких представника Срба, јавно је писао против аустроугарске власти у БиХ (*Срп, Преглед, Народ, Отаџбина*). За вријеме Првог свјетског рата заступао је Србе у велеиздајничким процесима. Био је министар за аграрну реформу у влади Веље Вукићевића 1927/1928. године и министар пољопривреде до 6. јануара 1929. године. Краљ Александар га је именовао за сенатора 1931. године. Умро је у возу између Кремне и Ужица 1932. године. Био је члан Земаљске банке, Српске централне привредне банке и председник рударског друштва за БиХ. Основао је привредно удружење за Дринску бановину (према: досије фонда и *Српски биографски речник* 1, А-Б, Нови Сад 2004).

<sup>5</sup> Бањалучки велеиздајнички процес (1915-1916) био је највећи, најзначајнији и најзлогласнији судски процес од 17 вођених у Босни и Херцеговини током Првог свјетског рата. На процесу је оптужено 156 истакнутих Срба Босне и Херцеговине.

<sup>6</sup> Оптужница против Васиља Грђића и 155 другова подигнута је 15.9.1915. године. Расправа је започела 3.11.1915., а трајала је до 15.3.1916. године. Васиљ Грђић и другови отпремљени су у Сарајево 17.9.1916. гдје им је на Врховном суду изречено Рјешење 9.2.1917. године у погледу свих оптуженика, осим оних осуђених на смрт, те су 12.2.1917. отпремљени у Зеницу. Осуђеници осуђени на смрт помиловани су 30.3.1917, а у Зеницу су доведени 2.4.1917. године.

Наведена документација свједочи о условима у затворима у Босни током Првог свјетског рата, о односу према затвореницима, о безобзирном, грубом и противозаконитом поступању са истражницима, о вишемјесечним забранама шетњи, о вишемјесечном затварању у самице, о нехигијени у затворима, о хладноћи посебно током јануара и фебруара 1915. године, о појави болести и умирању у затворима као посљедицама нечистоће, лоше исхране и хладноће итд. Документа освјетљавају достојанствено држање кажњеника током процеса, „јер, они ће прије у тамници иструхнути, него што ће замолити за помиловање“.<sup>7</sup> Документи одбране су значајно свједочанство за расвјетљавање периода пред почетак Првог свјетског рата.

Лични фонд Бесаровић др Војислава<sup>8</sup> (1883-1941), политичког и културног радника, садржи четири архивске кутије. Фонд је тематски сређен и има израђен аналитички инвентар. Архивска грађа откупљена је 1959. године од Данке Бесаровић, Војислављевој супруге.

Овај фонд садржи Бесаровићеве рукописе који се односе на период велеиздајничког процеса (*Сјећање на Милоша Ђурана, Наше везе са светом изван решетка, Прије 14 година*) који описују стање у затвору у Зеници, понижења која су оптуженици трпели, гладовање, болести од којих су боловали, начин на који се издејствовало да комисија из Беча посјети затвор маја 1917. године, запажања комисије, посљедице њене посјете, проглашење пресуде на Велику суботу 22. 4. 1916. године, достојанствено примање пресуде оптуженика, гладовање и патње, служење литургије на Васкрс у затвору итд.

У рукопису *Повреде закона у казненој ствари против Васиља Грђића и другова* наведене су све повреде закона током процеса: држање у оковима без оптужнице, вишеседмично испитивање након довођења у затвор, лоши услови (влага, нехигијена, хладноћа, лоша исхрана<sup>9</sup>, недостатак сунца и свјетлости), здравствене посљедице лоших услова, боравак у ћелијама са разним затвореницима укључујући и оне оптужене за силовања, посјете кроз решетке, неиздавање посјетница чланови-

<sup>7</sup> ХАС, О-АВ-89, кут. 3, бр. 40.

<sup>8</sup> Бесаровић др Војислав, правник, политичар, јавни радник, рођен је у Сарајеву 1883. године гдје је завршио гимназију. Правне науке завршио је у Бечу гдје је промовисан за доктора права 1906. године након чега је вршио судску праксу код Окружног суда у Сарајеву. Од 1909. године вршио је адвокатску праксу код адвоката Данила Димовића у Сарајеву. Исте године изабран је за старјешину Српског сокола у Сарајеву и предсједника новоосноване босанско-херцеговачке Српске соколске жупе. Био је посланик Босанско-херцеговачког сабора. За вријеме Првог свјетског рата осуђен је у бањалучком велеиздајничком процесу против Васиља Грђића и другова на 18 година тешке тамнице. Године 1918. постао је члан Главног одбора Народног вијећа за БиХ. Учествовао је у раду комисије за закључивање мировног уговора са Аустријом у Сен Жермену 1919. године. Имао је истакнуту улогу у развоју соколства у БиХ и у дјеловању Српског просвјетног и културног друштва „Просвјета“. Ухапшен је 7. маја 1941. године у Сарајеву и убијен у концентрационом логору Јадовно на Велебиту јула 1941. године (према: ХАС, О-БВ-66, кут. 1, бр. 3; *Српски биографски речник* 1, А-Б, Нови Сад 2004).

<sup>9</sup> Од посљедица лоше исхране осуђеници су у затвору током прва три мјесеца губили од 12 до 15 кг, а било је и оних који су губили и до 23 кг. ХАС, О-БВ-66, кут. 1, бр. 10.

ма породица затвореника, присиљена признања, непристојно понашање према породицама оптужених од стране судија и стражара, сугестивно постављање питања од стране судија током испитивања, субјективност судија, цензура писама и њихово неотпремање, непоштовање препорука доктора, тежак рад у трајању од 10 часова на дан, ускраћивање хљеба појединим затвореницима чак и на Васкрс, ограничавање читања књига у затвору. Рукопис свједочи о посебно тешком положају осуђеника који су лежали у болници, о особљу болнице, о нехигијеним условима у болници, као и о транспорту затвореника из Бањалуке у Сарајево 17. 9. 1916. године.

Фонд Јефтић Боровоја<sup>10</sup> (1894-1959), књижевника и драматурга, члана Младе Босне, садржи четири архивске кутије. Фонд је тематски сређен и има израђен аналитички инвентар. Један дио архивске грађе је лично предао Архиву, док је други послјије његове смрти откупљен од супруге Мире.

Фонд садржи кореспонденцију између Боровоја који је био у затвору у Зеници и његове мајке Јоке (1915-1917). Писма свједоче о тешкој свакодневници живота у Сарајеву, у затвору и у затворској болници у Зеници. Писма нуде информације и о другим члановима породице.

Породични фонд Јефтановићи (1837-1924<sup>11</sup>) садржи 15 архивских кутија. Архивска грађа је откупљена 1967. године од Ненада Јефтановића, Душановог сина, који ју је пронашао у каси хотела „Европа“. Фонд је прилично сређен и има урађен аналитички инвентар. Његова грађа се односи на више чланова породице Јефтановић. Како је предмет нашег интересовања грађа настала током Првог свјетског рата,

<sup>10</sup> Боровоје Јефтић, књижевник и драматург, рођен је у Сарајеву 1894. године гдје је завршио гимназију. Био је члан Младе Босне због чега је ухапшен након Атентата 1914. године. Осуђен је у Травнику и депортован у Зеницу гдје је одлежао три године затвора (1915-1918). Године 1919. постављен је за првог драматурга у Народном позоришту у Сарајеву. Препоруком министарства просвјете студирао је драматургију и режију током сезоне 1925/1926. године у Бечу. Од 1934. године радио је као драматург у Народном позоришту у Београду, а од 1936. поново као драматург у Народном позоришту у Сарајеву. По успостављању НДХ отпуштен је из службе као непожељан пошто је одбио да потпише лојалност хрватској држави. Тада се запослио у НП у Београду као редитељ и књижевни референт. Од 1948. године радио је у Културно-умјетничком друштву „Абрашевић“ у Шапцу гдје је био задужен за подизање драмске секције. У Сарајево се вратио 1952. године гдје је радио на свом књижевном раду и сарађивао са Народним позориштем. Његова посебна преокупација било је проучавање сарајевског атентата. Сарађивао је у многим часописима и новинама. Писао је приповјетке, драме, критике, пјесме, есеје и преводио са енглеског, њемачког и руског језика. Био је члан Главног одбора Просвјете и члан Српске књижевне задруге. Током свог живота објавио је више дјела: *Заласци, О профаним стварима, Сарајевски атентат, Царске кохорте, Табашница, Хроника једне улице, Дарови мајке земље, Десет година сарајевског позоришта, Дани на Миљацки, Приповетке, Паметни језици, Играчке у времену, Писци и маске*. Умро је у Сарајеву 1959. године (према: досије фонда и *Српски биографски речник* 1, А-Б, Нови Сад 2004).

<sup>11</sup> У Водичу је погрешно наведена гранична година. Увидом у грађу фонда установљено је да треба да стоји 1940. година.

овдје ћемо представити грађу чији су ствараоци Григорије Јефтановић<sup>12</sup> и његов син Душан.<sup>13</sup>

Фонд садржи разноврсну документацију која свједочи о смјештају војске у хотелу „Европа“, штетама које је војска нанијела за вријеме смјештаја у хотелу и у циглани на Кошеву, о пљенидби и крађи имовине Јефтановића од стране војске, о пљенидбама и крађама код кметова Јефтановића 1915. године, о Григоријевим напорима да смањи превисоко одмјерен ратни намет, да сачува имовину током ратног периода, да наплати боравак војске у хотелу, да се надокнаде све штете нанијете Јефтановићима и о томе да се Душан пусти из затвора.

Документација спора вођеног пред Котарским судом у Сарајеву у вези са штетом у хотелу „Европа“ и кући Јефтановића током демонстрација 1914. године расвјетљава ужасе кроз које је породица прошла, атмосферу у граду након атентата, опхођење власти према становништву, посебно према Србима у Сарајеву итд.

Фонд садржи више кореспонденција: између Григорија Јефтановића и његовог сина Душана који се налазио у затвору у Бихаћу, насталу током 1914. и 1915. године; између Григорија и његовог сина Душана који су се налазили у затвору у Зеници са Михајлом Чавићем, њиховим заступником и оданим пријатељем који је водио послове Јефтановића у одсуству мушких чланова породице, насталу током 1916. године; између Григорија Јефтановића и Михајла Чавића насталу током 1917. године; између Григорија Јефтановића из затвора и његовог сина Душана, насталу током 1917. године.

<sup>12</sup> Григорије Јефтановић, трговац, велепосједник, веома утицајна личност и најбогатији Србин у Сарајеву, рођен је 1840. године. У Бечу је завршио трговачку школу. У центру града изградио је хотел „Европу“ и кућу. Био је власник предузећа колонијалном робом, циглане на Кошеву, кречане у Хаџићима и око 20 кућа по граду које је издавао под закуп. Учествовао је у оснивању Српске штедионице у Сарајеву и Српске народне банке. Био је члан Трговачко-занатске коморе у Сарајеву. Помагао је српске школе, удружења, цркве, сиротињу. Био је један од оснивача Српског пјевачког друштва „Слога“ чији је био предсједник. Заслужан је за црквено-школску аутономију. Након атентата, његова имовина је демолирана, а он ухапшен као талац. Одлежао је 18 мјесеци тешке тамнице у два наврата, а по одслужењу казне, био је у кућном притвору. Године 1918. изабран је за првог предсједника Привременог народног представништва СХС, а био је предсједник Народног вијећа у Сарајеву. Умро је 1927. године (према: ХАС, О-Ј-283, кут. 10, бр. 3027а-3034).

<sup>13</sup> Јефтановић Душан, правник, велепосједник, индустријалац, рођен је у Сарајеву 1884. године гдје је завршио средњу школу. Докторирао је на правним наукама. Радио је у Окружном суду у Сарајеву (1909-1912), након чега је водио послове у очевим предузећима. Био је предсједник Српског пјевачког друштва „Слога“ (1912-1913). Послије атентата је ухапшен и осуђен на шест мјесеци затвора. По изласку је био стављен под полицијску присмотру. Након очеве смрти 1927. године наслиједио је са братом хотел „Европу“ и више производних погона и трговачких радњи грађевинским материјалом. По успостављању НДХ у Сарајеву, ухапшен је и пребачен у затвор у Загребу. Највјероватније је убијен у логору Јадовно (према: *Српски биографски речник* 1, А-Б, Нови Сад 2004).

Приватне кореспонденције се по обиљу информација не могу поредити са званичним документима одређене институције. Осим приватног и јавног живота породице и њених чланова, оне свједоче о разноврсном пословању породице за вријеме Првог свјетског рата: пословање хотела „Европа“, кречане у Хаџићима, циглане на Кошеву, о пословима у вези са кућом, кметиштина, кметовима и њиховим породицама, о вођењу трговачких послова, рјешавању правних ствари. Писма пружају информације о Григоријевом боравку у затвору и управљању свим пословима из затвора, као и за Душанов боравак у затвору, исхрану, одијевање и нехигијенске услове, за финансијско помагање браће у иностранству, о стању у граду.

Документа наведених фондова Хисторијског архива Сарајево чији су ствараоци обављали значајне јавне функције у периоду аустроугарске окупације или непосредно пред Први свјетски рат, историјски су извори директних учесника историјског процеса. Постигавши друштвени статус, неки од њих су имали значајну улогу у доношењу јавних одлука чиме су оставили значајан траг у животу Сарајева. По свом садржају ови примарни историјски извори су драгоцјени за привредну, политичку, друштвену, правну, културну, просвјетну, вјерску историју Сарајева и Босне и Херцеговине током Првог свјетског рата. Прворазредни су извори за истраживања свакодневнице стваралаца ових фондова и њихових сродника и за свакодневницу живота у граду током рата. Такође, освјетљавају правни систем Аустроугарске монархије, правни положај српског становништва Босне и Херцеговине, страдања српског народа у Сарајеву и БиХ, материјална разарања српске имовине, као и жртвовање за правду, истину, слободу итд.

Период Првог свјетског рата прилично је изучаван у домаћој историографији и о њему постоји велики број објављених радова и извора. Током последње деценије организовано је више научних и стручних конференција, округлих столова, тематских изложби и приређено више публикација у којима су изношени подаци о релевантној архивској грађи, њеном стању, сређености и приступачности за истраживања Првог свјетског рата. Међутим, за истраживања овог периода постоји још много некористишћених историјских извора који су непознати стручној јавности, а примјер за то су наведени лични и породични фондови Хисторијског архива Сарајево.

Овдје представљени архивски документи извори су првог реда који нису објављени и који су само незнатно коришћени као историјски извор за период Првог свјетског рата. По евиденцијама истраживача<sup>14</sup> Хисторијског архива Сарајево, само ријетки истраживачи обрађивали су дио ових документа. Дјела настала на основу коришћене архивске грађе су: Боривоје Милошевић, *Српска интелигенција на велеиздајничком процесу у Бањој Луци 1915-1916*<sup>15</sup>, Зборник радова са

<sup>14</sup> Архивска грађа Хисторијског архива Сарајево јавно је добро и као таква је доступна свим заинтересованим лицима. Њено коришћење утврђено је Законом о архивској дјелатности (Службене новине Кантона Сарајево, бр. 50/16), Законом о слободи приступа информација (Службени гласник БиХ, бр. 28/00 и 45/06) и Правилником о условима и начину кориштења архивске грађе (Службене новине Кантона Сарајево, бр. 40/18).

<sup>15</sup> За овај рад коришћена је архивска грађа личног фонда Војислава Бесаровића.

међународног саветовања Елите у Великом рату, Нови Сад 2016. (350-370) и Соња М. Дујмовић, *Сарајевска српска чаршија 1918-1941. - Између традиције и модернизације*<sup>16</sup> (докторска дисертација, библиотека Филозофског факултета у Београду). Будући да остали истраживачи у својим објављеним радовима нису користили историјске изворе наведених фондова која се директно односе на период Првог свјетског рата, нећемо их ни наводити.

## ЗАКЉУЧАК

210

По свом садржају разноврсни, лични и породични фондови Хисторијског архива Сарајево представљају веома важну групу историјских извора који су прворазредни свјedoци времена у којем су настали. Заједно са документима јавних стваралаца дају потпунију представу о историјској прошлости. Представљени фондови садрже примарне историјске изворе за привредну, политичку, друштвену, правну, културну, просвјетну и вјерску историју града Сарајева и Босне и Херцеговине, као и за свакодневницу живота током Првог свјетског рата. Будући да истраживачи нису много обрађивали ове фондове нити је њихова архивска грађа објављена, рад има за циљ олакшавање трагања за документима из овог периода, те подстицање на истраживања већег круга истраживача да кроз различите теме освијетле овај период и прошире нам знања о Првом свјетском рату.

<sup>16</sup> За овај рад коришћена је архивска грађа породичног фонда Јефтановићи.

**Aleksandra PIJUK-PEJČIĆ, MA**

**PERSONAL AND FAMILY FONDS  
OF THE HISTORICAL ARCHIVES OF SARAJEVO  
AS HISTORICAL SOURCES OF THE FIRST WORLD WAR**

**Summary**

Personal and family fonds of the Historical Archives of Sarajevo that are by their contents very versatile, represent a very important group of historical sources that are the prime witnesses of the time when they originated. Along with documents of public creators they give more complete notion about the historical past. Presented fonds contain primary historical sources for economic, political, social, legal, cultural, educational, religious history of the city of Sarajevo and Bosnia and Herzegovina, so as for everyday life during the First World War. Since the researchers did not use these fonds a lot, nor their archival material was ever published, this work has for its goal to facilitate the search for documents from this period, and to incite researches of a broader circle of researchers to, through different themes, illuminate this period and to widen our knowledge about the First World War.